

ENGLANNIN TEOLLISTUMISEN JA TYÖVÄENLUOKAN SYNTY

E.P. Thompson, Herrojen valta ja rahvaan kulttuuri. Valta, kulttuuri ja perinnäistavat 1700- ja 1800-lukujen Englannissa. Suom. Tuomas M.S. Lehtonen. Gaudeamus Kirja, Tampere 1996.

Englantilainen E.P. Thompson (1924-1993) kuuluu maailman tunnetuimpiin historian-tutkijoihin. Viime vuosikymmenellä hän oli eniten siteerattu 1900-luvun historiankirjoittaja. Gaudeamus Kirja onkin tehnyt arvokkaan kulttuuriteon kääntämällä Thompsonin keskeisen artikkelikokoelman. Kyseessä on hänen ensimmäinen suomennettu teoksensa historian tutkimuksen alalta. Nyt suomalaisilla on aiempaa paremmat mahdollisuudet tutustua Thompsonin keskeisiin ajatuksiin ja tutkimusteemoihin sekä osallistua niistä käytävään vilkkaaseen kansainväliseen keskusteluun.

Thompsonin pääteos on historian tutkimuksen klassikoksi noussut vuonna 1963 ilmestynyt "The Making of the English Working Class". Teoksessaan hän esitti kokonaisvaltaisen kuvan Englannin työväenluokan syntyvaiheista 1790-luvulta 1830-luvulle. Thompson esittää, ettei Englannin työväenluokan syntyä voi selittää pelkästään eikä suoraan modernin suurteollisuuden nousun ja sen luoman palkkatyöläisyyden avulla. Työväenluokka syntyi työväen luokana siinä prosessissa, jossa uusi teollisuus törmäsi jo olemassaolevaan yhteiskuntaan traditioineen, ideologioineen ja valtasuhtei-

neen. Osa nyt suomennetun teoksen artikkeleista on tekstejä, joissa Thompson on kehittänyt edelleen eräitä pääteoksensa teemoja.

'Herrojen valta ja rahvaan kulttuuri' -teoksen alussa on Matti Peltosen johdantoluku, jossa hän esittelee Thompsonia historian tutkijana ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Thompson kuului joukkoon vasemmistolaisia brittihistorioitsijoita, jotka osallistuivat aktiivisesti myös päivänpolitiikkaan. Tämän vuoksi hänen elämässään oli pitkiä jaksoja, jolloin tutkimustyö sai jäädä taka-alalle.

Nyt suomennetun teoksen neljä artikkelia käsittelevät 1700-1800 -lukujen vaihteen englantilaisen valtakulttuurin ja rahvaan-kulttuurin välisiä jännitteitä. Teollisuuden historian kannalta mielenkiintoisimpia ovat luvut 'Englantilaisten väkijoukkojen moraalinen talousoppi' sekä 'Aika, työkuri ja teollinen kapitalismi'. Köyhien 'moraalinen talousoppi' perustui perinteiseen näkemykseen sosiaalisista normeista ja velvoitteista sekä yhteisön eri osapuolten varsinaisista taloudellisista tehtävistä. Tämän perusajatuksen mukaan omistavan luokan tuli paternalistiseen tapaan huolehtia myös rahvaan

toimeentulosta. Esimerkiksi kaikki keinoteltu välttämättömillä elintarvikkeilla oli moraalisesti tuomittavaa, koska rikkaiden voittojen hintana ei saanut ollat rahvaan nääntyminen nälkään. Thompsonin mukaan lukuisten nälkämellakoiden päämääränä ei suinkaan ollut väkivaltainen viljavarastojen ryöstö vaan oikeudenmukaisten hintojen määrääminen.

'Aika, työkuri ja kapitalismi' -luvussa Thompson käsittelee teollistumisen vaikutusta aikakäsityksen muutokseen. Teollistumisen ja kelloon sidotun työnteon myötä ihmisten perinteinen päivänselitys ja vuodentakaisu sidottu 'luonnollinen työrytmi' sai väistyä. Thompsonin mukaan työ oli aiemmin kaikkialla missä ihmiset itse kontrolloivat työtään jaksottunut kiivaan työskentelyn ja laiskottelun vuorotteluun. Samalla työn ja muun elämän välinen raja-aita oli hyvin matala, aikaa ei vielä erotettu työajaksi ja vapaa-ajaksi.

Säännöllinen tunteihin ja minuutteihin sidottu työaika levisi 1700-luvun lopun ja

1800-luvun teollistumisen myötä. Tiukimmin uutta aikakuria sovellettiin teollisuudessa, etenkin tekstiilitehtaissa ja konepajoissa. Tehokkuuden maksimoimiseen pyrkivä työnjohto sääteli tarkoin ajankäyttöä. Vähitellen myös työntekijät alkoivat omaksua uuden ajattelutavan. Thompsonin mukaan kaikkia täysteollisia yhteiskuntia leimaakin aikatalous ja selvä rajanveto työn ja muun elämän välillä.

Teoksen suomennoksessa on hyvin säilytetty Thompsonin poleeminen kirjoitus-tyyli, mutta monin paikoin teksti on jäänyt raskaslukuiseksi ja jopa vaikeaselkoiseksi. Toivoa sopii, että kustantaja jatkaa tämän teoksen kaltaisten klassikoiden käännettämistä, ja että Suomessa löytyy niille myös kysyntää. Suomen historian ymmärtäminen vaatii toki myös muualla Euroopassa tapahtuneen kehityksen, kuten Englannin teollistumisen tuntemusta.

Georg Haggrén